

Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право
УДК 342.95:349.6

Костюк Уляна Ігорівна

*аспірантка кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»,
суддя Кам'янка-Бузького районного суду Львівської області*

Kostiuk Uliana

*Graduate Student of the Department of Civil Law and Procedure
Educational-Scientific Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University
Judge of the Kamianka-Buzka District Court of the Lviv Region*

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДОВИХ ОРГАНІВ
ЯК СУБ'ЄКТІВ ЗАХИСТУ ПРАВА ГРОМАДЯН НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ
ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ**

**АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ СТАТУС СУДЕБНЫХ
ОРГАНОВ КАК СУБЪЕКТОВ ЗАЩИТЫ ПРАВА ГРАЖДАН НА
БЕЗОПАСНУЮ ДЛЯ ЖИЗНИ И ЗДОРОВЬЯ ОКРУЖАЮЩУЮ
СРЕДУ В УКРАИНЕ**

**ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF JUDICIAL BODIES AS
SUBJECTS OF PROTECTION OF THE RIGHTS OF CITIZENS TO A
SAFE ENVIRONMENT FOR LIFE AND HEALTH IN UKRAINE**

Анотація. У статті здійснено аналіз адміністративно-правового статусу судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні. Окрема увага присвячена визначенню складових елементів цього статусу, його характерних ознак.

Констатовано, що адміністративно-правовий статус судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні є сукупністю адміністративно-правових ознак, які зумовлюють місце судових органів в системі екологічних правовідносин, визначають цільову, організаційну, компетенційну спроможність реалізовувати захист права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля, є відображенням його прав, обов'язків, гарантій діяльності щодо захисту довкілевих прав громадян.

Визначено особливості та структуру правосуб'єктності судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні.

Охарактеризовано компетенцію судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні. Констатовано, що вона трансформує права та обов'язки цих інституційних утворень у злагоджену систему, зумовлену підвідомчістю, цільовою спрямованістю основних завдань, організаційною структурою, тощо. У результаті формується спроможність й готовність до реалізації правозахисного впливу задля захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля.

Встановлено, що усі елементи цього статусу у своїй взаємодії формують гарантовану державою спроможність та готовність судових інституцій попереджувати та припиняти незаконну діяльність, спрямовану на порушення права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні.

Окрема увага присвячена гарантіям діяльності судів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля.

Обґрунтовано, що врахування специфіки судових справ, що стосуються захисту права на безпечне для життя та здоров'я довкілля, спонукало окремі держави сформувати систему екологічних судів.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, судові органи, безпечне для життя та здоров'я довкілля, правосуб'єктність, компетенція.

Анотація. В статті проведено аналіз адміністративно-правового статусу судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечну для життя і здоров'я оточуюче середовище в Україні. Особливу увагу приділено визначенню складових елементів цього статусу, його характерних ознак.

Констатовано, що адміністративно-правовий статус судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечну для життя і здоров'я оточуюче середовище в Україні є сукупністю адміністративно-правових ознак, які обумовлюють місце судових органів в системі екологічних правовідносин, визначають цільову, організаційну, компетенційну спроможність реалізовувати захист права громадян на безпечну для життя і здоров'я оточуюче середовище, є відображенням його прав, обов'язків, гарантій діяльності по захисті оточуючих прав громадян.

Визначено особливості і структуру правосуб'єктності судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечну для життя і здоров'я оточуюче середовище в Україні.

Охарактеризовано компетенцію судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечну для життя і здоров'я оточуюче середовище в Україні. Констатовано, що вона трансформувала права і обов'язки цих інституційних образів в складену систему, обумовлену підвідомчістю, цільовою спрямованістю основних завдань, організаційною структурою і т.п. В результаті формується спроможність і готовність до реалізації правозахисного впливу для

защиты права граждан на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду.

Установлено, что все элементы этого статуса в своем взаимодействии формируют гарантированную государством способность и готовность судебных институций предупреждать и прекращать незаконную деятельность, направленную на нарушение права граждан на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду в Украине.

Отдельное внимание уделено гарантиям деятельности судов как субъектов защиты права граждан на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду.

Обосновано, что учет специфики судебных дел, касающихся защиты права на безопасную для жизни и здоровья окружающую среду, побудил отдельные государства сформировать систему экологических судов.

Ключевые слова: *административно-правовой статус, судебные органы, безопасная для жизни и здоровья окружающая среда, правосубъектность, компетенция.*

Summary. *The article analyzes the administrative and legal status of judicial bodies as subjects of protection of citizens' right to an environment safe for life and health in Ukraine. Particular attention is devoted to the definition of the constituent elements of this status, its characteristic features.*

It was established that the administrative-legal status of judicial bodies as subjects of protection of the right of citizens to an environment safe for life and health in Ukraine is a set of administrative-legal features that determine the place of judicial bodies in the system of environmental legal relations, determine the target, organizational, competent the ability to implement the protection of the citizens' right to an environment safe for life and health is a reflection of his rights, duties, guarantees of activities regarding the protection of citizens' environmental rights.

The peculiarities and structure of the legal personality of judicial bodies as subjects of protection of the right of citizens to an environment safe for life and health in Ukraine are determined.

The competence of judicial bodies as subjects of protection of the right of citizens to an environment safe for life and health in Ukraine is characterized. It was established that it transforms the rights and responsibilities of these institutional entities into a coherent system determined by sub-department, target orientation of the main tasks, organizational structure, etc. As a result, the ability and readiness to exercise human rights influence in order to protect the right of citizens to an environment safe for life and health is formed.

It was established that all elements of this status in their interaction form the state-guaranteed ability and readiness of judicial institutions to prevent and stop illegal activities aimed at violating the right of citizens to an environment safe for life and health in Ukraine.

Special attention is devoted to guarantees of the activity of courts as subjects of protection of the right of citizens to an environment safe for life and health.

It is substantiated that the calculation of the specifics of court cases related to the protection of the right to an environment safe for life and health prompted individual states to form a system of environmental courts.

Key words: *administrative and legal status, judicial bodies, environment safe for life and health, legal personality, competence.*

Постановка проблеми. Судові органи відіграють важливу роль суб’єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров’я довкілля в Україні.

Їх адміністративно-правовий статус є особливим та відповідає головному завданню правосуддя – всебічному забезпеченню законності й правопорядку, попередженню та припиненню правопорушень і злочинів,

зміцненню суспільного ладу, політичної й економічної системи, захисту гарантованих державою прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, тощо.

Одним з найважливіших серед цих завдань є захист гарантованих державою прав, свобод і законних інтересів фізичних осіб, зокрема права на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні.

При цьому удосконалення такої правозахисної діяльності напряду залежить від адміністративно-правового статусу судових органів зокрема у сфері забезпечення неухильного дотримання екологічного законодавства, захисту екологічних прав людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти адміністративно-правового статусу особи досліджували М. А. Пліш [1, с. 267], Ю. А. Краснова [2, с. 28-32], Я. І. Окар-Балаж [3, с. 85], Б. М. Лазарев [4, с. 249], Н. М. Павлюк [5, с. 46] та інші. Проте ці дослідження не стосуються адміністративно-правового статусу судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз адміністративно-правового статусу судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні.

Виклад основного матеріалу. Гарантування права на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні вимагає істотних зусиль держави загалом та судових органів зокрема у сфері забезпечення неухильного дотримання екологічного законодавства, захисту екологічних прав людини, притягнення винних за екологічні проступки та злочини до відповідальності, відновлення порушених довілевих прав та законних інтересів людини.

Адміністративно-правовий статус судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні визначений чинними адміністративно-правовими актами [1, с. 267; 2, с. 28-32], характеризує їх через широкий спектр гарантованих законом прав, обов'язків та відповідальності як суб'єктів адміністративного права. Наявність цього статусу є запорукою участі у адміністративно-правових відносинах публічного-правового характеру [3, с. 85].

Важливою ознакою суду як суб'єкта адміністративного права є потенціальна спроможність вступати у адміністративно-правові відносини.

При цьому адміністративно-правовий статус судових органів як органів публічної влади суттєво відрізняється від адміністративно-правового статусу фізичних осіб.

Цілком слушно, що зміст адміністративно-правового статусу державних інституцій перебуває у тісній кореляції з відповідями щодо низки питань, зокрема щодо функціональної приналежності до певного виду органів публічної влади, підпорядкування, підстав та завдань створення, юридичного значення управлінських рішень, джерел фінансування, тощо [4, с. 249; 5, с. 46].

Загалом з латинської мови «status» означає становище, стан когось чи чогось [6, с. 545].

О. О. Бандурка стверджує, що елементами цього статусу слід вважати особливості, які становлять основу правосуб'єктності, зокрема серед складових елементів слід виокремити призначення, завдання, функції, владні повноваження і відповідальність [7, с. 128].

Дехто з авторів у адміністративно-правовому статусі державного органу серед елементів виділяє нормативно визначену відповідальність, гарантії, заборони та обмеження [8, с. 112], або вбачає потребу виокремлення цільового (охоплює призначення, функції, завдання),

структурно-організаційного (структура, штати), компетенційного блоку та блоку, що стосується відповідальності [9, с. 34].

Виділення таких блоків в аспекті ідентифікації адміністративно-правового статусу судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні не позбавлене раціонального змісту. Вітчизняні автори, з цього приводу цілком слушно стверджують, що організаційний блок є запорукою належного утворення і формування структури суду, зайняття та заміщення посад, цільовий блок об'єднує завдання, принципи функціонування судових органів, а компетенційний – коло повноважень цих органів [10, с. 152-155].

Характеризуючи адміністративно-правовий статус органу публічної влади, автори інтерпретують його як систему закріплених у чинному законодавстві ознак, що ідентифікують його місце, значення у системі правових відносин, відмежовують від інших суб'єктів права й окреслюють порядок взаємодії з цими суб'єктами [11, с. 320] або наполягають на тому, що ним є система суб'єктивних прав та обов'язків, що належать органу публічної влади на підставі норм адміністративного права [12, с. 78], чи вказують, що цей статус є правовим становищем органу, що втілюється в життя через здійснення повноважень з приводу ефективності захисту і відновлення правових можливостей особи [13, с. 84].

Важливо, що вченими наголошується не лише на поліструктурності адміністративно-правового статусу судових органів, але й особливій взаємодії складових елементів цього статусу [14, с. 17].

Зважаючи на все сказане, адміністративно-правовий статус судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні є сукупністю адміністративно-правових ознак, які зумовлюють місце судових органів в системі екологічних правовідносин, визначають цільову, організаційну, компетенційну спроможність реалізовувати захист права громадян на безпечне для життя

та здоров'я докiлля, є вiдображенням його прав, обов'язкiв, гарантiй дiяльностi щодо захисту докiлевих прав громадян.

Зважаючи на домiнуючi в адмiнiстративно-правовiй науцi пiдходи, беззаперечно, що важливе значення у змiстi адмiнiстративно-правового статусу мають правосуб'єктнiсть; принципи функцiонування; права i обов'язки, гарантiї їхньої реалiзацiї [15, с. 231].

При цьому адмiнiстративно-правовий статус судових органiв як суб'єктiв захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я докiлля в Україні є уособленням одного з напрямiв правозахисної дiяльностi держави загалом. Розглядаючи судовi справи, судовi органи дiють як iнституцiї, надiленi державою правозахисними повноваженнями, здатнiстю приймати рiшення вiд iменi держави, водночас опосередковано реалiзують правозахисну функцiю держави.

Говорячи про адмiнiстративно-правовий правозахисний потенцiал судових органiв у екологiчнiй сферi, слiд визнати, що його набуття є прямим наслiдком нормативно-правового закрiплення можливостi застосування заходiв адмiнiстративно-правового примусу задля притягнення винних до вiдповiдальностi та вiдновлення порушених докiлевих прав. Усе це є результатом реалiзацiї правосуб'єктностi судових органiв як правозахисної iнституцiї, створеної державою.

Правосуб'єктнiсть судових органiв як суб'єктiв захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я докiлля в Україні чiтко структурована та охоплює предметний та функцiональний блоки повноважень. Перший є вiдображенням повноважень судових органiв, формує рамки компетенцiї, другий же стосується дiяльностi судових органiв у межах тих чи iнших проваджень у ходi здiйснення судочинства [16, с. 10].

Говорячи про правосуб'єктнiсть судових органiв, слiд розумiти, що вона зумовлена низкою характерних ознак, зокрема специфiкою створення, організацiйною вiдокремленiстю й незалежнiстю, спроможнiстю

репрезентувати волю держави у публічно-правових відносинах [17, с. 112-113] та реалізується через адміністративну правоздатність та дієздатність.

Компетенція судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні трансформує права та обов'язки цих інституційних утворень у злагоджену систему, зумовлену підвідомчістю, цільовою спрямованістю основних завдань, організаційною структурою, тощо. У результаті формується спроможність й готовність до реалізації правозахисного впливу задля захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля.

Реалізуючи судовий захист, судові органи виносить рішення відповідного змісту [18, с. 54]. Напрями правозахисного впливу суду найрізноманітніші. Суд може визнати право особи, припинити дії, які порушують право особи на безпечне для життя та здоров'я довкілля, відновити становище, що було наявне до порушення екологічного права особи, зобов'язати вчинити певні дії задля забезпечення реалізації права особи на безпечне для життя та здоров'я довкілля, зобов'язати відшкодувати шкоду, визнати незаконним рішення, дію органу публічного управління, які перешкоджають реалізації довілевих прав, тощо.

Можливість реалізації компетенції судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні досягається завдяки гарантованості їх адміністративно-правового статусу.

Цілком виправданим є твердження, що юридичні гарантії діяльності судів об'єднуються в кілька груп, серед яких вагоме значення мають функціональні, що є запорукою прийняття обґрунтованого й неупередженого рішення, та забезпечувальні, котрі є умовою належного функціонування судів загалом.

Серед перших вагомими є рівність усіх громадян перед законом і судом, заборона втручання у здійснення правосуддя, самостійність та

незалежність судів, таємниця ухвалення судового рішення, обов'язковість судових рішень; до других натомість належать функціонування органів суддівського самоврядування, визначення основних засад взаємодії судів між собою та з органами публічного управління, тощо [19, с. 10].

Реалізація адміністративно-правового статусу судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля ускладнена специфікою й недоліками чинного екологічного законодавства та практики його застосування.

Специфіка полягає в тому, що роль громадян у процесі ініціювання судового захисту не відзначається активністю, на відміну від захисту права власності, соціальних прав громадян, тощо. Здебільшого захист права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля потребує втручання правозастосовних та правоохоронних органів [20, с. 257].

Проблемним у цій сфері є встановлення причинно-наслідкових зв'язків між шкодою, завданою довкіллю та створенням загрози чи несприятливого впливу на життя та здоров'я конкретної людини [21, с. 39].

Врахування специфіки судових справ, що стосуються захисту права на безпечне для життя та здоров'я довкілля, спонукало окремі держави сформувати систему екологічних судів.

Зокрема у Індії в 2010 році прийнято Закон про Національний зелений трибунал. В Швеції діють п'ять спеціальних екологічних судів у межах загальної судової системи, та Екологічний апеляційний суд, а в Данії – два спеціалізованих адміністративних апеляційних трибунали – Апеляційна комісія з охорони природи, Колегія з охорони навколишнього природного середовища [22, с. 294-299].

Висновки. Все вищезазначене засвідчує складність та поліструктурність адміністративно-правового статусу судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні. Усі елементи цього статусу у своїй взаємодії формують

гарантовану державою спроможність та готовність судових інституцій попереджувати та припиняти незаконну діяльність, спрямовану на порушення права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні. У сучасних умовах потрібне удосконалення адміністративно-правового статусу судових органів як суб'єктів захисту права громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля в Україні, посилення судового контролю у екологічній сфері.

Література

1. Пліш М.А. Верховенство права як конституційна гарантія захисту екологічних прав Адміністративними судами України. *Екологічне право в системі міждисциплінарних зв'язків: методологічні засади: матеріали «круглого столу»* (Харків, 4.12.2015 р.) / Заред. А.П. Гетьмана. Харків : Право, 2015. С. 265–267.
2. Краснова Ю.А., Бузунко О.А. Гарантії реалізації права громадян України на судовий захист екологічних прав. *Приватне та публічне право*. 2021. № 1. С. 28–32.
3. Окар-Балаж Я. І. Деякі питання визначення правового статусу особи у адміністративному праві. *Наше право*. 2015. № 2. С. 81–85, С. 85.
4. Лазарев Б. М. Государственное управление на этапе перестройки. Москва, 1988. 318 с.
5. Павлюк Н. М. Національна поліція України як суб'єкт адміністративно-правового захисту права власності. : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07., Київ, 2019, 251 с.
6. Словник іншомовних слів / уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наук. думка, 2000. 680 с.
7. Бандурка О. О. Управління державною податковою службою в Україні: організаційно-правові аспекти : монографія. Харків : Вид-воНУВС, 2005. 506 с.

8. Хряпинський А.П. Адміністративно-правовий статус державної будівельно-архітектурної інспекції України. *Право і безпека*. 2012. № 5 (47). С. 110–116.
9. Якимов А.Ю. Субъекты административной юрисдикции: Правовой статус субъекта административной юрисдикции. *Правовой статус и его реализация*. Ч. 1. Москва : ВНИИ МВД России, 1996. 68 с.
10. Олєфіренко Н. Адміністративно-правовий статус адміністративного суду в Україні. *Слово Національної школи суддів України*. 2013. № 3 (4). С. 152-155.
11. Музичук О. М. Уточнення сутності категорії «правовий статус» суб'єкта адміністративно-правових відносин та його елементного складу. *Форум права*. 2008. № 1. С. 316–321.
12. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. Київ: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
13. Волкова Л. М. Адміністративно-правовий статус органів та установ правосуддя в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. Вип. 1(16). Т. 2. 2017. С. 83-85.
14. Чеботарьова Ю. А. Правовий статус засуджених до позбавлення волі: автореф. дис. . канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2005. 22 с.
15. Матузов Н. И. Правовая система и личность. Саратов, 1987. 293 с.
16. Діткевич І.І. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07, Харків : ХНУВС, 2011. 21 с.
17. Державне управління проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ, 2003. 384 с.
18. Полянский Н.Н., Строгович М.С., Савицкий В.М, Мельников А.А. Проблемы судебного права. Под ред. В.М. Савицкого. Москва : Наука. 1983. 223 с.

19. Авдєєнко А.В. Система юридичних гарантій забезпечення діяльності судів. *Форум права*. 2014. № 2. С. 6–11.
20. Тарнавська М. І. Проблемні аспекти права на позов у справах про захист екологічних прав і довкілля. *Форум права*. 2017. № 4. С. 254–261
URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_4_41.pdf
21. Аналітичний звіт з дотримання екологічних прав громадян в рамках Проєкту «Екологізація демократії участі: захист екологічних прав України», що фінансується Міністерством закордонних справ Нідерландів в рамках програми МАТРА та впроваджується Міжнародною благодійною організацією «Екологія – Право – Людина» у партнерстві з Громадською організацією «Мережа захисту національних інтересів «АНТС»». 2021. 53 с.
22. Бузунко О.А. Зарубіжний досвід організації та функціонування екологічних судів. *Нове українське право*. 2021. Вип. 3. С. 294-299.

References

1. Plish M.A. Verkhovenstvo prava yak konstytutsiina harantiia zakhystu ekolohichnykh prav Administratyvnymy sudamy Ukrainy. Ekolohichne pravo v systemi mizhdystsyplinarykh zviazkiv: metodolohichni zasady: materialy «kruhloho stolu» (Kharkiv, 4.12.2015 r.) / Zared. A.P. Hetmana. Kharkiv : Pravo, 2015. S. 265–267.
2. Krasnova Yu.A., Buzunko O.A. Harantii realizatsii prava hromadian Ukrainy na sudovyi zakhyst ekolohichnykh prav. Pryvatne ta publiche pravo. 2021. № 1. S. 28–32.
3. Okar-Balazh Ya. I. Deiaki pytannia vyznachennia pravovoho statusu osoby u administratyvnomu pravi. *Nashe pravo*. 2015. № 2. S. 81–85, S. 85.
4. Lazarev B. M. Hosudarstvennoe upravlenye na etape perestroiky. Moskva, 1988. 318 s.

5. Pavliuk N. M. Natsionalna politsiia Ukrainy yak subiekt administratyvno-pravovoho zakhystu prava vlasnosti. : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07., Kyiv, 2019, 251 s.
6. Slovyk inshomovnykh sliv / uklad.: S. M. Morozov, L. M. Shkaraputa. Kyiv : Nauk. dumka, 2000. 680 s.
7. Bandurka O. O. Upravlinnia derzhavnoi podatkovoiu sluzhboiu v Ukraini: orhanizatsiino-pravovi aspekty : monohrafiia. Kharkiv : Vyd-voNUVS, 2005. 506 s.
8. Khriapynskyi A.P. Administratyvno-pravovyi status derzhavnoi budivelno-arkhitekturnoi inspektsii Ukrainy. Pravo i bezpeka. 2012. № 5 (47). S. 110–116.
9. Iakymov A.Iu. Subʼekty admynystratyvnoi yurysdyktsyy: Pravovoi status subʼekta admynystratyvnoi yurysdyktsyy. Pravovoi status y eho realizatsiia. Ch. 1. Moskva : VNYY MVD Rossyy, 1996. 68 s.
10. Olefirenko N. Administratyvno-pravovyi status administratyvnoho sudu v Ukraini. Slovo Natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy. 2013. № 3 (4). S. 152-155.
11. Muzychuk O. M. Utochnennia sutnosti katehorii «pravovyi status» subiekta administratyvno-pravovykh vidnosyn ta yoho elementnoho skladu. Forum prava. 2008. № 1. S. 316–321.
12. Kolomoiets T. O. Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyi kurs: pidruch. Kyiv: Yurinkom Inter, 2011. 576 s.
13. Volkova L. M. Administratyvno-pravovyi status orhaniv ta ustanov pravosuddia v Ukraini. Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk. Vyp. 1(16). T. 2. 2017. S. 83-85.
14. Chebotarova Yu. A. Pravovyi status zasudzhenykh do pozbavlennia voli: avtoref. dys. . kand. yuryd. nauk : 12.00.08. Kharkiv, 2005. 22 s.
15. Matuzov N. Y. Pravovaia sistema y lychnost. Saratov, 1987. 293 s.

16. Ditkevych I.I. Administratyvna protsesualna pravosubiektnist: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07, Kharkiv : KhNUVS, 2011. 21 s.
17. Derzhavne upravlinnia problemy administratyvno-pravovoi teorii ta praktyky / za zah. red. V. B. Averianova. Kyiv, 2003. 384 s.
18. Polianskyi N.N., Strohovych M.S., Savytskyi V.M, Melnykov A.A. Проблемы судебного права. Под ред. V.M. Savytskoho. Moskva : Nauka. 1983. 223 s.
19. Avdieienko A.V. Systema yurydychnykh harantii zabezpechennia diialnosti sudiv. Forum prava. 2014. № 2. S. 6–11.
20. Tarnavska M. I. Problemni aspekty prava na pozov u spravakh pro zakhyst ekolohichnykh prav i dovkillia. Forum prava. 2017. № 4. S. 254–261 URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_4_41.pdf
21. Analitychnyi zvit z dotrymannia ekolohichnykh prav hromadian v ramkakh Proiektu «Ekolohizatsiia demokratii uchasti: zakhyst ekolohichnykh prav Ukrainy», shcho finansuietsia Ministerstvom zakordonnykh sprav Niderlandiv v ramkakh prohramy MATRA ta vprovadzhuetsia Mizhnarodnoiu blahodiinoiu orhanizatsiieiu «Ekolohiia – Pravo – Liudyna» u partnerstvi z Hromadskoio orhanizatsiieiu «Merezha zakhystu natsionalnykh interesiv «ANTS»». 2021. 53 s.
22. Buzunko O.A. Zarubizhnyi dosvid orhanizatsii ta funktsionuvannia ekolohichnykh sudiv. Nove ukrainske pravo. 2021. Vyp. 3. S. 294-299.